

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

Kunstordliste

Utarbeidet av:

Svein Engelstad

Fagreferent i kunsthistorie.

Oslo, desember 2003

Innledning

Kunstordlisten er et prosjekt jeg har jobbet med i et par års tid. Motivasjonen for dette arbeidet var at det finnes mange kunstordbøker og oppslagsverk på enkeltspråk, som engelsk, fransk, norsk, tysk osv., men det var ingen omfattende ordliste fra for eksempel engelsk til norsk. Hovedhensikten med denne har vært å presentere korrekt **oversettelse**, eller markere at begrepet vanligvis ikke blir oversatt. Det har **ikke** vært min hensikt å gi lange definisjoner av de ulike begrepene, til dette henviser jeg leserne til de oppslagsverkene som er nevnt i litteraturlisten, eller faglitteraturen forøvrig. I en del tilfeller har jeg likevel funnet det hensiktsmessig, av forskjellige grunner, til å gi en litt mer omfattende definisjon.

Jeg startet med å tenke meg dette som en **engelsk-norsk** ordliste, men kunsthistorisk fagspråk er internasjonalt og faguttrykk brukes mer eller mindre i sin originale form i mange språk. Man finner innarbeidete kunsthistoriske fagtermer som er tyske, italienske, latinske og så videre, disse brukes ofte på tvers av vanlige språkgrenser. Jeg vil derfor ikke kalle dette for en engelsk-norsk kunstordliste, men bare kunstordliste, selv om jeg hovedsakelig har benyttet engelskspråklig litteratur under utarbeidelsen av kunstordlisten.

Kunstordlisten er ment å være en elementær hjelp for Bachelor-studenter i kunsthistorie, og andre interesserte, når de leser faglitteraturen. Denne ordlisten har som ambisjon å dekke alle disipliner av kunsthistorien, som arkitektur, grafikk, malerkunst og skulptur. Tidligere har det vært utarbeidet en engelsk-norsk liste over Arkitekturtermer, siste utgave: (Poulsson 2000). Erfaring viser at det også for de andre disipliner innen kunsthistorien kan være nyttig med en slik ordliste. Mange faguttrykk brukes likt på norsk og originalspråkene, andre må oversettes. Jeg har forsøkt å ta med de uttrykkene hvor oversettelsen kan være problematisk, eller hvor det er usikkert om begrepet skal oversettes eller ei. Der hvor man som regel oversetter termen helt direkte har jeg vanligvis ikke tatt med denne oversettelsen. Dette er ikke ment å være en komplett oversikt over alle kunstfaglige termer som benyttes i engelsk og annen utenlandsk litteratur, men et forsøk på å dekke de viktigste termene en ny student i kunsthistorie kommer over. Totalt er det definert 480 termer i denne kunstordlisten.

For illustrasjoner og videre studier av kunsthistorisk fagspråk henviser jeg til litteraturlisten.

Svein Engelstad
desember 2003

Abacus - *abakus*

Betegnelsen brukt i arkitekturen om den kvadratiske platen som avslutter et dorisk kapitél mot bjelkelaget, entablaturet.

Ablaq - *أبلاق* - *ablaq*

Arabisk betegnelse på stripet murverk i to alternerende farger vanligvis svart og hvitt, men også andre kontraster mellom lyse og mørke steinsorter.

Ablution fountain - *renselsesfontene*

Fontene utenfor bønneområdet i en moské. Benyttes for å foreta de foreskrevne renselsesritualer før de fem daglige bønnene.

Abozzo - *skisse*

Underlagsskisse på lerret for et maleri, blir også benyttet for å beskrive grovbearbeiding av skulptur.

Abrading - *avsliting*

Bearbeidelse av harde overflater ved å pusse, slipe eller slite.

Abstract expressionism - *abstrakt ekspresjonisme*

Betegnelsen første gang brukt i 1919, dekker mange ulike retninger i 1900-tallets kunst.

Academic - *akademisk*

Betegnelsen på etablerte, gjerne konvensjonelle eller konservative kunstformer.

Acanthus - *akantus*

Plantemotiv med tykke avlange flikete blader, benyttet blant annet til utskåret ornamentikk på korintiske- og kompositt-kapiteler, vanlig i middelder- og barokk-kunst.

Acrylic paint - *akrylmaling*

Maling som har syntetisk akrylharpiks basis, kan fortynnes med vann, tørker hurtig.

Action painting - *action painting*

Beskrivelse av en bestemt teknikk, hvor maleriet er utført med store sveipende strøk, teknikken er spesielt knyttet til Jackson Pollock. Beslektet med "Abstract expressionism" og "Gestural painting".

Adobe - *soltørket leire*

Benevnelse på både soltørket murstein og på den arkitekturen materialet benyttes til spesielt i Spania og Latin-Amerika.

Aedicule - *aedicula*

Enten et lite hus eller tabernakel i et antikt tempel, utformet med en fremskytende tempelgavl holdt oppe av to søyler. Eller en dør-, vindus-omramming bestående av en gavl som bæres av søyler eller pilastre.

Aerial perspective - *luftperspektiv*

Betegnelsen på en teknikk som forsøker å skape dybde i maleriet ved å forsøke å gjenskape atmosfæren i landskapet. Teknikken har vært brukt siden antikken.

Aestheticism - *estetisme*

Et uttrykk som er blitt benyttet for flere retninger som har erklært at kunsten er seg selv nok, at man ikke trenger å se etter eller tillegge den en ytre mening, som retningen "L'art pour l'art" fra tidlig 1800-tall.

Aesthetics - *estetikk*

Brukes om filosofisk teori om smaken og skjønnheten i naturen og kunsten. Ble først brukt av filosofen Alexander Gottlieb Baumgarten på midten av 1700-tallet.

Agora - *agora*

Gresk torv, tilsvarer romersk "Forum".

Air brush - *sprøytetipistol*

Redskap med trykkluft, opprinnelig benyttet av kunstnere for å ferdiggjøre bilder, senere også brukt som et verktøy på linje med andre malerredskaper.

Aisle - *sideskip*

Sideskip i en basilika, atskilt fra midtskipet med arkade- eller søylerekker.

Alabaster - *alabast*

Bløt kalkholdig steinsort, hvit eller gyldne nyanser, vanlig i relieffer, ornamenter og statuer. Den hvite er mer eller mindre transparent. Blir opak og marmorlignende ved oppvarming i kokende vann.

Alkyd - *alkyd*

En syntetisk harpiksoppløsning som danner basis for mange malinger, har egenskaper som ligner på oljemaling.

Alla prima - *alla prima*

Malemetode hvor malingen påføres underlaget direkte, vått i vått, uten grunning eller skissering.

Alloy - *legering*

Et metall som er en blanding av to eller flere andre metaller, som f.eks. elektrum, bronse eller messing.

Altarpiece - *altertavle*

Benyttes om de fleste dekorasjoner, enten malerier eller skulpturer på, bak eller over alteret i en kirke.

Alternating supports - *støtteveksling*

Bruken av søyler eller piler i en type regelmessig veksling i midtskipsveggen arkader, se "Arcade".

Amber - *rav*

Fossil kvae som finnes hovedsakelig i Baltikum, har til alle tider vært mye brukt til smykker. Oppløst rav har tidligere vært brukt som ferniss.

Ambulatory - *ambulatorium, omgang*

Smal gang som omslutter et større rom, vanligvis atskilt med arkader, f.eks. omgangen rundt koret eller apsis i en kirke.

Amphi - *amfi*

Gresk betegnelse som betyr "dobbelt", f.eks. amfiteater, amfiprostylt.

Amphiprostylos - *amfiprostylt*

Gresk tempel med portiko og søyler foran, på begge kortender av bygningen.

Animal style - *dyreornamentikk*

Begrepet benyttes for deler av den nordgermanske kunsten fra folkevandringstiden frem til og med middelalderen. Denne kunsten har romerske forbilder, men utviklet seg svært forskjellig i ulike områder og gjennom det lange tidsspennet på ca 1000 år.

Annulet - *skaftring*

Betegnelse på et dekorativt element, en liten ring omkring rundstaver: "Shaft" i gotisk arkitektur

Apex stone - *toppstein*

Betegnelse benyttet på toppsteinen i en murt gavl, også kalt "Saddle stone".

Applied art - *kunsthåndverk*

Tidligere ble betegnelsen "brukskunst" også benyttet, glidende overganger mot "Industrial art".

Applied work - *applikasjon*

En form for broderi hvor man syr på stykker av stoff i avvikende farger som middel for utformingen av dekorasjonen.

Apse - *apsis*

Lite rom, gjerne med halvsirkelformet grunnplan, vanligvis med halvkuppel eller hvelv over. Apsis er knyttet til større rom som skip eller kor.

Aquarelle - *akvarell*

Betegnelse på transparente vannfarger, uten fyllstoffer eller blekk i fargene, motsatt av gouache.

Aquatint - *akvatint*

Grafisk teknikk som involverer en spesiell metode for bearbeiding og etsning av platen. Harpikskorn drysses over platen i varierende tykkelse, ettersom hvilken valør man ønsker på det aktuelle stedet. Metoden kan gi alle valører mellom svart og hvitt.

Aqueduct - *akvadukt*

Arkade som inneholder vannledning, ofte i flere etasjer, fra og med romertiden.

Arabesque - *arabesk*

Dekorativt mønster benyttet i vestlig kunst fra renessansen og fremover, bestående av flytende linjer og ranker, inspirert av arabisk kalligrafi og ornamental dekor.

Arcade - *arkade*

Rekke av buer båret av søyler eller pilarer, se også "Colonnade".

Arch - *bue*

Innen arkitekturen er det en rekke ulike buformer. De vanligste er, rundbuer, spissbuer og hesteskobuer, med flere ulike variasjoner innefor hver type.

Archaic - *arkaisk*

Betegnelse brukt spesielt om gresk kunst, ca 700-480 f.Kr.

Architrave - *arkitrav*

Det nederste glatte feltet i bjelkelaget, entablaturet, i klassisk gresk arkitektur. Kalt epistyl på gresk. Se også "Entablature".

Archivolt - *arkivolt*

En bueåpning utformet som en hvelvet arkitrav.

Arriccio / arricciato - *arriccio*

Betegnelse på et grovt lag av kalk og sandpuss som danner grunnlaget for det siste laget med puss hvor man påfører dekoren i freskomaleri.

Art brut - *art brut*

Benevnelse som omfatter kunst produsert av folk utenfor den tradisjonelle kunstverden, slik som psykiatriske pasienter, fanger, einstøinger og andre.

Art deco - *art deco*

Benevnelse på luksuriøs design og interiørstil i 1920- og 1930-årene. Den hadde likhetspunkter med både art nouveau og funksjonalisme, kjennetegnet bl.a. ved utpreget bruk av kostbare materialer.

Art informel - *art informel*

Betegnelse benyttet for å beskrive en spontan abstrakt ekspresjonistisk retning i europeisk malerkunst i 1940 og 1950 tallet. Synonyme begreper er "Art autre" og "Tachisme".

Art nouveau - *jugend*

På norsk benyttes jugend og art nouveau om hverandre, det er betegnelse på samme stil. En dekorativ stil i arkitektur og design fra 1890-årene og frem til tidlig på 1900-tallet. Kjennetegnes av lange slanke nærmest flytende organiske former. Stilen ble enormt populær i Europa og USA, med visse spesielle lokale tilpasninger.

Arte povera - *arte povera*

Benevnelse benyttet av den italienske kunstkritikeren Germano Celant for å slå sammen spesielle aspekter ved "Conceptual", "Minimal" og "Performance art".

Artist's book - *kunstnerbok*

Kunstverk i en slags bokform, trykket i et svært begrenset opplag, kan være individuelt kolorert, eller bearbeidet på annen måte.

Artist's proof - *prøvetrykk*

Grafiske trykk utenom den endelige nummererte serien, trykket av kunstneren.

Assemblage - *assemblage*

Betegnelse på kunstverk laget av fragmenter av ulike materialer, gjenstander, avfall osv. Betegnelsen er ganske vid og kan overlappes med andre som f.eks. installasjon.

Atlas - atlant

Skulptert mannsfigur benyttet som søyle eller annen form for understøttelse i arkitektur. Fra gresk mytologi hvor Atlas var kjempen som bar himmelen på sine skuldre. "Telamon" er den romerske betegnelsen på atlant. Den kvinnelige parallell kalles "Cariyatide".

Atrium - atrium

Indre gård i et romersk privathus, senere også forgård foran en basilika, i nyere tid en hage eller gård omsluttet av et eller flere lave hus.

Attic - attika

Lav veggzone over det øverste bjelkelaget i romersk og senere arkitektur. Brukes også om lav toppetasje over bygningens takgesims i renessanse og barokk.

Attribution - attribuering

Betegnelse benyttet for å tilskrive et kunstverk til en kunstner selv om man ikke har sikker signatur eller annet bevis i selve kunstverket. Attribuering utføres på grunnlag av stilanalyse, historisk dokumentasjon av kunstverket eller dets omgivelser.

Automatism - automatisme

Metode for fremstilling av malerier og tegninger hvor kunstneren undertrykker sin egne bevisste kontroll over håndens bevegelser, mens underbevisstheten overtar styringen.

Avant garde - avantgarde

Betegner pionerer innen kunst og kultur, av fransk: fortropp.

Axis - akse

Horisontale eller vertikale linjer som benyttes når man skal bygge opp symmetri i arkitektur eller andre kunstverk.

Azulejo - keramisk flis

Spansk og portugisisk betegnelse på dekorerte keramiske fliser, opprinnelig fra arabisk: az-zulajji - الزليجي.

Balustrade - balustrade

Brystning eller gelender, dannet av småpilarer eller kolonetter, balustre, med overligger.

Baptistery - baptisterium

Betegnelse for dåpskapell, dåpskirke

Barbizon school - Barbizon-skolen

Gruppe av franske 1800-talls romantiske landskapsmalere.

Bargeboards - vindskier

Vanligvis utført i tre, med eller uten dekor.

Baroque - barokk

Betegnelse på stilart fremtredende i Europa på 1600 og 1700 tallet, mellom manierismen og rokokko. Stil full av detaljer, men hvor detaljene skulle underordne seg harmonien og helheten i kunstverket.

Barrel vault - tønnehvelv

Oppmurt steinhvelv med jevn rundbuekonstruksjon.

Basalt - basalt

En hard vulkansk stein, den er svært holdbar og lar seg polere. Forekommer i mange ulike fargenyanser fra svart via brunt til grønt.

Basement - sokkeletasje

Nederste beboelsesetasje i en bygning, kan være en delvis underetasje.

Basilica - basilika

Flerskipet bygning, i den kristne hever midtskipet seg over sideskipene, og får lys inn gjennom klerestoriet, vindussonen. Bygningstypen stammer fra romertiden, hvor alle skipene var like høye.

Bas-relief - basrelieff

Betegnelse på et meget grunt skåret relieff.

Battlement - *brystvern*

Takket brystning øverst på bygning.

Bay - *travé*

En vertikal oppdeling innvendig eller utvendig av en bygning, artikuleres av vinduer, søyleorden, hvelvsystem og lignende.

Bay window - *karnappvindu*

Vindu som er utbygget fra veggen.

Beastiarium - *bestiarium*

Illustrerte middelaldermanuskripter med beskrivelser av dyr og fabelvesener.

Belfry - *klokketårn*

Betegnelsen brukes også om et eventuelt øvre rom i kirketårnet hvor klokken henger, se også "Campanile".

Bema - *tribune, bema*

Hevet tribune i apsiden, for geisteligheten i tidligkristne kirker, eller hevet del av interiøret øst for ikonostasen, med alter, i ortodokse kirker.

Beton Brut - *brutalisme*

Arkitekturterm benyttet for arkitektur hvor betongen eksponeres på en røff måte, som hos Le Corbusier fra 1950-tallet.

Bistre - *bister*

Transparent brun-svart fargestoff fremstilt av sot, benyttet bl.a. til pennetegninger, se også "Sepia".

Bitumen - *jordbek*

En naturlig mineralsk tjære eller asfaltlignende substans som gir en varm brunsvart farge. Blandes med linolje for å kunne benyttes til maling.

Black-figure vase painting - *svartfigur vasemaleri*

Teknikk benyttet i gresk antikt vasemaleri i på 500-tallet f.Kr. Figurene ble tegnet i svart silhuett på rød bakgrunn, detaljer ble skrapet ut fra det svarte pigmentet. Overmaling med hvit pigment forekommer også.

Blaue Reiter - *Blaue Reiter*

Tysk ekspresjonistisk gruppe etablert i 1911.

Blind arcade, wall arcade - *blindarkade*

Betegnelsen på dekorativ artikulering i murverket, i form av en mer eller mindre dypt forsenket arkade.

Block capital - *terningkapitel*

Vanlig kapitelform i romansk stil. Kapitélet er firkantet øverst, sidene er avrundet nedentil og ofte dekorert, gir en myk overgang til det runde søyleskaftet.

Body art - *body art*

Kunstform relatert til konseptkunst og happening, hvor kunstnerens kropp benyttes som medium.

Body colour - *gouache*

Vannfarger som er opake i motsetning til akvarell som er transparente. Denne egenskapen fremkommer ved å blande hvitt pigment eller andre bindestoffer inn i fargen.

Bole - *bolus*

En leiraktig substans som benyttes til underlag for malerier, hovedsakelig ved bruk av bladgull eller andre metallfolier. Bolus kommer i mange nyanser, men en rødaktig er hyppig benyttet.

Boss - *sluttstein*

Steinen som står i skjæringspunktet mellom diagonalribbene i et krysshvelv, eller i skjæringspunktene av andre hvelvribber. Sluttsteinen kan ofte være rikt utsmykket.

Bossage - *rustika*

Se "Rustication"

Brace - *skråbjelke / skråbånd*

Forsterkende forbindelse mellom to elementer i en takkonstruksjon.

Bracket - konsoll

Kapiél-lignende bærestein som skyter fram fra en vegg, forekommer også i tre og andre materialer.

Bronze - bronse

Legering av kobber og tinn, hardere enn kobber, har vært i bruk siden oldtiden til skulpturer og redskaper.

Brownstone - brunstein

Mørk eller rødaktig sandstein, hyppig brukt som bygningsmateriale i USA fra midten av 1800-tallet, typisk for New York.

Brush - pensel

Det vanligste redskap for å påføre maling og ferniss. Pensler lages av et utall forskjellige materialer og i mange ulike kvaliteter.

Brushstroke / Brushwork - penselstrøk

Bearbeidelsen av penselstrøk har vært gjort forskjellig gjennom kunsthistorien, i noen retninger benyttes strøkene som et virkemiddel i andre gattes de ut med palettkniven. Penselstrøket er omtrent som kunstnerens håndskrift, sammenligning av penselstrøk i ulike melerier kan være med på å avgjøre om et maleri er ekte eller ei.

Brutalism - brutalisme

Se "Beton Brut".

Bulbous spire - løkkuppel / løkformet spir

Vanlig i blant annet russisk arkitektur.

Burin - graverstikkel

Redskap som benyttes i grafisk kunst for å lage mønster i platen.

Buttress - støttepillar

Pillar bygget opp inntil en yttervegg for å for å motvirke trykket fra indre hvelv, mottar trykket fra bl.a. strebebuer.

Cabinet painting - kabinettstykke / kabinettmaleri

Betegnelsen på relativt små malerier, ofte brukt om nederlandske genremalerier med format som passet inn i borgerlige interiører.

Caldarium - caldarium

Rom med høy varme i en romersk terme, se også "Tepidarium" og "Frigidarium".

Calvary - kalvariegruppe

Betegnelsen på skulpturgruppe som fremstiller Jesu korsfestelse på Golgata, ved siden av korset står Maria Jesu mor og apostelen Johannes. Betegnelsen kommer av stedet på Golgata hvor korset var reist.

Cameo - kamé

Utskåret smykkestein, hvor designet står fram i relieff, motsatt av "Intaglio". Det er vanlig å benytte agat eller andre flerfargete steiner for å få effekt av de ulike lagene med farger.

Campanile - kampanile

Frittstående klokketårn for kirker, går tilbake til 700-tallet. Støpul er en betegnelse som brukes for slike bygg ved norske middelalderkirker.

Canopy - baldakin

Åpen konstruksjon med søyler eller stolper som bærer et tak, baldakin over et alter kalles ofte "Ciborium".

Cantilever - utstikker

Termen benyttes blant annet for utstikkende bygningsdetaljer som tak og balkonger.

Cantilever roof - fremspringende tak

Vanligvis utført i armert betong.

Canvas - lerret

Vevet tekstil benyttet som underlag for maling. Best kvalitet er lin-lerret, ellers benyttes bomull og jute.

Lerret har vært i vanlig bruk siden 1500-tallet da det gradvis erstattet tre som underlag. Lerret må grunnes og spennes opp på blindramme før det kan benyttes.

Capital - *kapitel*

Søylehodet over søyleskaftet, kan ha mange ulike utforminger avhengig av søyleorden, sted og periode.

Cardboard - *kartong*

Tynn stiv papp som kan benyttes som underlag for maling.

Cartoon - *kartong*

Tegning i full størrelse laget for å overføre motivet til et annet medium, f.eks. billedvev eller glassmaleri. Benyttes også for tegneserie.

Cartouche - *kartusj*

Oval eller skjoldlignende form med kraftig ramme, benyttet siden oldtiden som ramme rundt inskripsjoner, dedikasjoner og i heraldikken.

Caryatid - *karyatide*

Kvinnelig skulptur brukt arkitektonisk, kledd i fotsid drakt, fungerer i stedet for søyle som støtte for et annet bygningsselement, se også "Atlas".

Casein - *kasein*

Et stoff med gode bindeegenskaper, fremstilt av melkestivelse, benyttet som bindemiddel i farger (kaseintempera) og til grundering.

Casino - *kasino*

I denne sammenheng, betegnelse på et lite hus eller paviljong f.eks. et sommerhus.

Cathedral - *katedral / domkirke*

Betegnelsen innebærer ingen spesifikke arkitektoniske krav, dette er per definisjon et bispesete.

Cella - *cella*

Hovedrom i gresk tempel, hvor kultbildet stod.

Centering - *forskalingsbue*

Trebue som steinmuren mures over og som fjernes når mørtelen her herdet.

Centre post - *midtpost*

Loddrett avdeling av vindu eller portal.

Chalk - *kritt*

Tegnemateriale laget av bløt stein eller jord. Det er tre hovedtyper, hvitt laget av kalkstein, svart laget av kullholdig leirskifer og rødt laget av oker eller andre røde jordarter.

Chancel - *kor*

Kirkens liturgiske hovedrom hvor hovedalteret er plassert, ligger øst for skip eller tverrskip.

Chancel arch - *korbue*

Bueåpning ved inngangen til koret.

Charcoal - *kullstift*

Trekull av fremstilt tynne grener eller pinner, benyttes til skissetegning og croquis.

Chevet - *chevet*

Østende av kirke med apsis og omgang.

Chevron - *chevron*

Sikksakkornament fra romansk arkitektur.

Chiaroscuro - *clair-obscur*

Se "Clair-obscur".

Choir - *kor*

Se "Chancel"

Choir screen - *korskranke*

Den delen som skiller koret fra skipet i en kirke

Chromolithography - *fargelitografi*

Fremstilling av flerfargete litografiske trykk ved bruk av separat stein for hver farge.

Ciborium - *ciborium*

Baldakin over et alter, ofte en kuppel som hviler på fire eller flere søyler.

Cinquecento - *1500-tallet*

Italiensk betegnelse som egentlig betyr 500, men benyttes som periode-betegnelse for 1500-tallet, tilsvarende for de andre århundrene mellom 1000 og 2000.

Cire perdu - *cire perdu*

Betegnelse for vokssmeltingsteknikk ved støping av statuer i f.eks. bronse.

Citadel - *citadell*

Lite borganlegg som er knyttet til festningsverket av en by.

City scape - *byprospekt*

Bymotiv i bildende kunst.

Clair-obscur - *clair-obscur*

Betegnelse for et spesielt samspill mellom lys og skygge i malerier, tegninger og til dels grafikk. Populært på 1400 - 1600-tallet. Se også "Sfumato". Ofte benyttes den italienske betegnelsen "Chiaroscuro".

Clerestory - *klerestorium*

Vindussonen i øverste del av veggen, mest brukt i en basilika.

Cliché-verre - *glasstrykk*

Se "Glass print"

Cloister vault - *kuppelhvelv*

Amerikansk betegnelse på kuppelhvelv over en firkantet eller polygon basis, kuppelflatene er markert med kryssbuer, ikke ribber. Britisk betegnelse er "Domical vault".

Coffering - *kassettering*

Utsmykning av de indre flater i tak, hvelv eller kuppel med serier av forsenkede felter, f.eks. i Pantheon i Roma.

Collage - *collage*

Kunstform hvor fotografier, avisutklipp, tegninger og andre objekter er montert sammen på en plan flate.

Colonnade - *kolonnade*

Søylerekke som vanligvis bærer et bjelkelag og derfor har vannrett arkitrav. I motsetning til arkade; søylerekke som bærer buer.

Colossal order - *kolossalorden*

En orden av søyler eller pilastre som strekker seg over to eller flere etasjer.

Column - *søyle*

Frittstående vertikalt støtte-element, bestående av skaft og kapitél, base avhengig av søyleorden. En søyle skal være monolittisk eller i det minste gi et monolittisk inntrykk. Søylene kan være glatt eller riflet.

Compound pier - *knippe-pilar*

Pilar sammensatt av flere ulike skaft t, vanlig i gotisk arkitektur.

Conceptual art - *konseptkunst*

Betegnelse på kunstretning fra 1960-årene, betraktes som en fortsettelse av "Minimal art"

Concrete - *betong*

Betong har vært benyttet siden antikken, men gikk ut av bruk etter romertiden. Ble først tatt opp igjen på slutten av 1700-tallet, fikk liten betydning før man oppfant "Reinforced concrete".

Concrete art - *konkret kunst*

Betegnelse på abstrakt / nonfigurativ kunst, som ikke har noen figurative referanser, men er konstruert for sin egen skyld uten en forutgående abstraksjonsprosess.

Confessio - *confessio*

Krypt eller underjordisk rom med et relikvie, nær alteret i tidlige middelalderkirker.

Conservation - *konservering*

Betegner ulike metoder som benyttes for å bevare et kunstverk mest mulig uskadd gjennom årenes løp. Innebærer blant annet restaurering og retusjering. Se også "Retouching".

Constructivism - *konstruktivisme*

Betegnelsen på en russisk retning i begynnelsen av 1900-tallet, inspirert av bl.a. "Futurism", fra 1920 la man vekt på nytte- og propaganda-aspektene i kunsten.

Contraposto - *kontrapost*

Italiensk betegnelse for positur i en skulptur, hvor det er en avbalansert vridning mellom over- og underkropp.

Corbel - *konsoll*

Kapitel-lignende bærestein som trer fram fra veggen, ofte benyttet som støtte for bjelker eller andre horisontale ledd, se også "Brachet".

Coretti - *coretti*

Små gallerier, som teaterlosjer, i renessanse og barokk-kirker.

Cortile - *gård*

Som regel en indre gård omgitt av arkader.

Craquelure - *krakelering*

En fin sprekkdannelse i malte eller glasserte flater, forårsaket indre spenninger i overflaten på grunn av mekanisk slitasje, elde eller andre årsaker.

Crenellations - *krenelering*

Et brystvern med alternerende åpninger, opprinnelig brukt for forsvarsformål, men også vanlig benyttet som dekorativt element.

Crocket - *crocket*

Krokete bladornament mye brukt på kapiteler og til annen utsmykning i gotikken.

Croquis - *croquis*

Rask skissetegning med få detaljer og streker.

Cross-vault - *krysshvelv*

Hvelvform som oppstår når to tønnehvelv krysser hverandre i rett vinkel, kantene får en markert "grat". Se også "Groin" og "Rib vault".

Cubism - *kubisme*

Den første abstrakte retningen på 1900-tallet, hovedsaklig før 1920. Picasso og Braque var de fremste eksponentene.

Curtain wall - *ringmur*

Fortifikasjonsverk mellom tårn, bastioner og pavlionger.

Curtain wall - *skjermfasade*

Betegnelsen på ikke-bærende fasade-elementer som glass- eller metall-plater.

Dada - *dadaisme*

Kunstnerisk bevegelse fra Sveits, etablert i 1916, den hadde sitt utspring i flyktningmiljøet under første verdenskrig. Etter krigen spredte gruppen seg over Europa og gikk i oppløsning i 1922, de fleste franske medlemmer gikk i 1924 over i den nydannede surrealist-bevegelsen.

Dais - *plattform*

Forhøyet gulvparti i den delen av en middelalderhall som var reservert for fyrsten og hans nærmeste.

Deep etching - *flatbiting*

Grafisk teknikk hvor store felt av trykkplaten etses bort, ikke bare tynne streker. Platen får et relieffpreg, teknikken benyttes bl.a. ved flerfargetrykk.

Depressed arch - *flattrykt bue*

Bue som består av et segment som er mindre enn en halvsirkel.

Diaconicon - *diakonikon*

I bysantinsk arkitektur et lite rom som vanligvis fungerer som sakristi, gjerne på sydsiden av apsis.

Diagonal rib - *diagonal-ribbe*

Dekorativt element i hvelvsystemet, en ribbe som går diagonalt gjennom travéen fra hjørne til hjørne. Se også "Bay".

Dikka - *دكة* - *dikka*

Opphøyet plattform i en moské, benyttes til Koran-resitasjoner, sang og lignende.

Dipteros - *dipteros*

Gresk tempel med dobbelt sett søyler rundt hele bygningen.

Dome - *kuppel*

En kuppel kan være et jevnt sfærisk segment, eller være oppdelt på ulik måte. Den kan stå over en sirkulær eller firkantet basis.

Domical vault - *kuppelhvelv*

Se "Cloister vault"

Domus - *romersk hus*

Bolighus for velstående familier, i sin utviklete form bestod det bl.a. av et "Atrium" med ulike rom rundt og med "Peristylum" i husets bakre del.

Donjon - *donjon*

Det sentrale befestete tårnet i et borganlegg.

Dormitory - *dormitorium*

Sovesal i kloster eller annet fellesanlegg.

Drum - *tambur*

Sylindrisk eller manglekantet bygningsdel som bærer en kuppel.

Drypoint - *koldnål*

Grafisk teknikk hvor man graverer med en spiss nål eller annen gjenstand på kobberplaten. Trykkfargen vil feste seg i den lille kanten som skapes av graveringen.

Dwarf gallery - *dverg-galleri*

Lite, dekorativt galleri med arkader, øverst på ytterveggen, mest brukt i lombardisk (italiensk) og tysk romansk arkitektur.

Earth art - *landskapskunst*

Kunstretning, mest i USA på 1960 og -70 tallet, landskapet endres med ulike midler, naturlig nok oftest i stor målestokk.

Earth colours - *jordfarger*

Naturlig forekommende farger, oftest i gule og røde nyanser, som oker, umbra og sienna.

Easel - *staffeli*

Stativ for å støtte et maleri under arbeid.

École de Paris - *Pariserskolen*

Samlebetegnelse på de ulike moderne kunstretninger som hadde sitt sentrum i Paris i første halvdel av 1900 tallet, som kubisme, fauvisme, surrealisme.

Elevation - *elevasjon*

Betegnelse for arkitektonisk fasadetegning.

Encaustic painting - *voksmaling*

Betegnelse på en teknikk som hovedsakelig ble benyttet i antikken. Pigmenter blir blandet i varm voks og påført underlaget med spatel eller pensel, resultatet er svært holdbart.

Enfilade - *enfilade*

Plassering av dører rett overfor hverandre, slik at man kan se gjennom en rekke rom samtidig, vanlig i barokk palassarkitektur.

Engraving - dyptrykk

Fellesbetegnelse for ulike grafiske dyptrykkteknikker. De ulike teknikker kan være litt vanskelig å skille, metodene blandes ofte i samme kunstverk og beskrivelsene er ikke alltid helt presise, se også “Drypoint”, “Etching” og “Line engraving”.

Entablature - entablatur

Bjelkelag, den øvre horisontale delen av gresk søyleorden. Sett nedenfra består den av arkitrav, frise og gesims, denne har igjen ulik inndeling i forhold til søyleorden.

Entartete Kunst - entartete kunst

Tysk betegnelse for “degenerert kunst”, brukt av nazistene for kunst som ikke stemte overens med deres ideologi. I hovedsak de fleste retninger innen moderne og ekspresjonistisk kunst. Kunstnere ble utsatt for yrkesforbud, deres arbeider ble utsilt til skrekk og advarsel, for senere ofte å bli destruert.

Entasis - entasis

En meget svak konveks kurve brukt bl.a. på klassiske søyler for å motvirke et ellers svakt konkavt inntrykk når søylene ble betraktet nedenfra.

Épreuve d'artiste - prøvetrykk

Se “Artist's proof”.

Etching - etsning

Termen refererer både til prosessen hvor den grafiske platen blir behandlet og til selve trykket. Teknikken ble utviklet på 1500-tallet, den innebærer at trykkplaten blir dekket med en syrefast voksblending. Motivet blir så risset inn i platen gjennom voksen. Platen blir deretter lagt i et syrebad for å få etset ut de innrissede linjene.

Expressionism - ekspresjonisme

Viktig kunstretning på 1800- og tidlig på 1900-tallet.

Fan-vault - viftehvelv

Hvelv hvor ribbene sprer seg ut omtrent som spiler i en vifte, det samme som “Palm-vault”.

Fauvism - fauvisme

De første viktige avantgarde kunstretningen i Europa i det første tiåret av 1900-tallet. Den ledende kunstneren i gruppen var Matisse, fauvismen var en viktig inspirasjonskilde for den tyske ekspresjonismen.

Festoon - girlander

Ornamentalt motiv i form av sammenflettede blader og blomster som henger i buer eller kurver bortover en veggflate.

Fine arts - kunst

Egentlig “de skjønne kunster”, termen avgrenser seg mot kunsthåndverk og annen anvendt kunst.

Flèche - takrytter

Lite tårn, som regel på takets møne, og som ikke er ført ned til grunnen.

Fleur de Lis - fransk lilje

Et hyppig forekommende dekorativt element i både europeisk og islamsk kunst.

Fluting - kannellering

Vertikale riller på søyler, pilarer eller pilasterskaft.

Flying buttresses - strebebuer

Utvendige støttebuer på gotiske byggverk, del av et komplisert støttesystem.

Foliated capital - bladkapitel

Gotisk kapiteltipe dekorert med stiliserte bladformer.

Forum - forum

Romersk torv, gjerne omgitt av ulike offentlige bygninger, tilsvarer gresk “Agora”.

Fresco - *fresko*

Italiensk betegnelse på muralmaleri. Fargepigmentene blandes kun med vann og påføres den fortsatt våte murpussen slik at selve pussene blir farget, motsatt av "Secco". Teknikken har vært i bruk siden antikken fram til våre dager, f.eks. i dekorasjonene i Oslo Rådhus.

Frigidarium - *frigidarium*

Rom for kalde bad eller avkjøling i en romersk terme, se også "Caldarium" og "Tepidarium".

Frottage - *frottage*

Betegnelse for overføring av et relieff til papir ved å legge et papir på motivet og så gni med kull eller andre fargestifter.

Futurism - *futurisme*

Italiensk kunstretning tidlig på 1900-tallet.

Gable - *gavl*

Betegnelse på endepartiet av en bygning, i denne sammenheng avslutningen av taket. Benyttes også om dekorativt element over dør eller vindu, vanligvis trekantet eller segmentformet.

Garden city - *hageby*

Forstadsbebyggelse i hovedsakelig engelsk byplanlegging, fra slutten av 1800-tallet til et stykke inn på 1900-tallet. Ebenezer Howard var en av de viktigste teoretikerne bak ideen.

Gargoyle - *takrenneutløp*

Betegnelse hovedsakelig benyttet på de rikt utsmykkete utløpene oppunder gesimsene på gotiske kirker. Utsmykningen er gjerne i form av ornamenter eller fabeldyr.

Genre painting - *genremaleri*

Betegnelse som hovedsakelig dekker fremstillingen av dagligdagse scener i maleriet, ofte med allegorisk innhold, men ikke religiøse scener eller rene historiske scener. Populært i Nederland på 1600-tallet.

Georgian - *georgian*

Samlebetegnelse for flere ulike stilretninger i engelsk arkitektur og kunst, i tiden 1714-1830.

Gesso - *gesso*

En blanding av hvit kalkholdig pigment og lim, benyttet i middelalderen og renessansen som underlag på panel eller lerret for maleri eller forgylling.

Gestural painting - *gestural painting*

Annen betegnelse for "Action painting", benyttes både for amerikansk og europeisk kunst.

Giant order - *kolossal-orden*

Fasadesystem hvor de vertikale elementene (søyler, pilastre, lisener) strekker seg over flere etasjer i høyden.

Gilding - *forgylling*

Teknikk for å feste bladgull til et underlag, tilsvarende teknikk benyttes også for andre tynne metallfolier.

Gisant - *gisant*

Fransk betegnelse på en liggende skulptur på en sarkofag eller annet gravmonument, representerer den avdøde etter døden. Ble ofte benyttet sammen med en "Orant".

Glass print - *glasstrykk*

Betegnelse på en grafisk og fotografisk teknikk. En glassplate med fotokjemisk emulsjon blir utsatt for lys og dermed gjort opak. Deretter blir motivet tegnet i emulsjonen og platen brukt som negativ til fotografisk trykk.

Glaze - *ferniss*

Betegnelse på en spesielt blank, transparent ferniss, ofte lagt på i flere lag.

Glaze - *glasur*

Betegnelse på den glassaktige overflaten på keramikk og porselen.

Glyptic - *glyptisk*

Betegner i billedhuggerkunst at noe blir skåret eller hugget inn, ikke bygget opp som ved bruk av leire.

Golden section - *gyldne snitt*

Proporsjonal oppdeling av en linje eller et rektangel i to ulike deler, i forholdet tilnærmet lik 8:13. Som komposisjonsprinsipp har det vært kjent siden antikken og ble mye benyttet under renessansen.

Gothic - *gotikken*

Arkitektur og kunststil i europeisk middelalder fra 1100-tallet og frem til 1400-1500-tallet. Store lokale variasjoner.

Gothic revival - *nygotikk*

Arkitekturretning hovedsaklig på 1800-tallet.

Gouache - *gouache*

Vannfarger som inneholder bindemidler og fyllstoffer, gir ikke den samme transparente effekt som akvarell. Se også "Body colour"

Graffiti - *grafitti*

Italiensk betegnelse for skraping. Dekoren kommer frem i kontrasten mellom overflaten og underliggende flater. Har fått en videre betydning i de senere år.

Graver - *graverstikkel*

Se "Burin".

Grisaille - *grisaille*

Fransk betegnelse på gråtone-maleri. Grisaille har vært benyttet som underlagskisse eller som ferdig kunstverk.

Groin - *grat*

Betegnelse på kanten som dannes der hvor to hvelvsegmenter møtes. Se også "Cross vault".

Grotesque - *grotesk*

Betegnelse på veggmaleri, relieff eller annen veggdekorasjon, ornamental dekor med bruk av planter, dyr mennesker osv. Italiensk betegnelse: "grotteschi".

Gymnasium - *gymnasium*

I gresk arkitektur var dette et idrettsanlegg, gjerne kombinert med skole.

Half-timbering - *bindingsverk*

Huskonstruksjon med et skjelett av stolper og trebjelker og mellomrommene fylt ut med annet materiale, oftest murstein, også kalt "Timber framing".

Hall church - *hallkirke*

Flerskipet bygning med sideskipene i samme høyde som midtskipet. Særlig utbredt i gotisk tid i de tyske områdene.

Hammerbeam - *hammerbjelke*

Kort horisontal bjelke som går ut fra langveggen, for å støtte opp taket med et system av knekter.

Hatching - *skravering*

Betegnelse på bruk av fine parallelle linjer for å frembringe skyggeeffekt.

Helladic - *helladisk*

Betegnelse på gresk bronsealder, ca. 2900-1100 f.Kr.

Hellenic - *hellensk*

Betegnelse på klassisk gresk kunst, fra ca 1100-323 f.Kr.

Hellenistic - *hellenistisk*

Betegnelse på den sene perioden i gresk antikk kunst, i tiden 323-27 f.Kr.

Herm - *herme*

En byste uten armer på toppen av en sokkel som smalner av nedover, kjent fra antikken ca 600-tallet f.Kr. og framover.

Hieratic - *hieratisk*

Betegnelsen benyttes mest for hieratisk skrift, dvs. den enklere formen av gammelegyptisk hieroglyfskrift.

Hipped roof - *valmtak*

Sadeltak hvor deler av gavlene skrås inn mot midten av mønet.

Hôtel - *palé*

Fransk bypalé, oftest bestående av en hovedblokk med fløyer som danner en gård med mur mot gaten.

Hue - *farge*

Betegner opprinnelig de tre primærfargene rødt, gult og blått, samt de tre sekundærfargene grønt, oransje og fiolett.

Hypostyle hall - *hypostyl hall*

En stor hall hvor taket bæres av en stor mengde søyler.

Iconography - *ikonografi*

Beskrivelse og tolkning av motivene i ulike kunstverk.

Iconostasis - *ikonostas*

Vegg med tredører som skiller kor fra skip i den ortodokse kirke.

Illumination - *bokmaleri / illuminasjon*

Illustrert, vanligvis middelaldermanuskript, med initialer, ranker, bladverk og figurscener.

Illusionism - *illusjonsmaleri*

Betegnelsen på malerteknikk som skal få betrakteren til å tro han ser noe annet enn et bilde. Mye brukt i dekorasjonsmaleri og veggmaleri, for eksempel skape illusjon av bruk av kostbare materialer, eller et veggteppe som er et maleri. Også brukt for tilsynelatende å forstørre arkitektoniske elementer. Fransk betegnelse er "Trompe l'oeil".

Imago pietatis - *pieta-stykke*

Betegnelsen på kunstverk som fremstiller den oppstandne Kristus i graven.

Impasto - *impasto*

Betegnelsen på overflatekarakteren i et maleri, skapt i spesielt tykke penselstrøk, uten bruk av palettkniv.

Imperial staircase - *dobbeltrapp*

Flere mulige varianter i design, vanlig i barokk arkitektur.

Impost - *impost*

Betegnelsen på det stedet i muren hvor en bue eller et hvelv starter, er gjerne artikulert dekorativt.

Impost block - *impostblokk*

Blokk over kapitél i bysantinsk arkitektur, er ofte dekorert, kan se ut som et dobbelt kapitél.

Impressionism - *impresjonisme*

Ledende kunstretning på 1800-tallet.

Incising - *rissing*

Teknikk som går ut på at man risser i stedet for å tegne opp motivet på forhånd, etterlater som regel spor i maleriet.

Industrial art / design - *industridesign*

Betegnelsen som dekker alle former for industriell formgivning, se også "Applied art".

Ink - *blekk*

Fargestoff benyttet til skriving og tegning, vanligvis mørkt og transparent, oftest fremstilt av sot og ulike tilsetningsstoffer, se også "Bistre" og "Sepia".

Installation - *installasjon*

Betegnelsen fra 1970-tallet for kunstverk som er utført direkte i galleriet for den spesifikke utstillingen.

Insula - *leiegård*

Romersk bygning i flere etasjer, gjerne 4-5, med leiligheter i hver etasje.

Intaglio - *intaglio*

Gravert eller utskåret dekor i dypt relieff på smykkesteiner, glass eller lignende. Et eksempel er steinen på signetringer. Motsatt av "Cameo".

Intaglio - *dyptrykk*

Fellesbetegnelse for grafisk dyptrykkteknikker: koldnål, kobberstikk, etsning, akvatint og mezzotint.

Intarsia - *intarsia*

Metode for å skape et bilde eller mønster på et tremøbel ved hjelp av treslag i ulike farger, perlemor, elfenben osv.

Jambe - *vange*

Vertikalt sidestykke i et vindu eller portal.

Key - *valør*

Betegnelse som angir fargevalør eller tone i et bilde.

Keystone - *sluttstein*

Den øverste steinen i en rundbue, det er den som låser bukonstruksjonen, steinen er ofte rikere dekorert enn de andre steinene i buen, se også "Boss".

Kinetic art - *kinetisk kunst*

Betegnelse på kunst hvor bevegelse er en viktig faktor, termen skriver seg fra 1920-tallet. Vanligvis ulike former for skulpturer og installasjoner.

Kiosk - *kiosk*

Opprinnelig tyrkisk lysthus, brukes nå om småbygg generelt.

Kore - *kore*

Gresk ord for jomfru (flertall korai). Brukt for å beskrive stående draperte kvinnelige statuer i den arkaiske perioden.

Kouros - *kouros*

Gresk ord for ung mann (flertall kouroi). Brukt for å beskrive stående nakne mannlige statuer i den arkaiske perioden.

Kremlin - *krem*

Russisk borg eller befestet bydel med palass for tsarene eller lokale herskere.

Kufic script - *kufisk skrift*

En skarp, kantete arabisk skrift mye brukt som arkitektonisk dekorasjon.

Kursi - *كرسي* - *kursi*

Arabisk betegnelse, betyr egentlig stol eller trone, betegner de store, gjerne rikt dekorerte, koran-stativene som finnes i mange moskéer

Lady chapel - *Mariakapell*

I engelsk gotikk har Mariakapellet gjerne rektangulær grunnplan og er lagt i den østlige enden av kirken, kan også være et frittliggende kapell.

Landing - *trappeavsats*

Benyttes hovedsaklig om innvendige trapper.

Landscape - *landskap*

Vanlig betegnelse i maleri eller tegning.

Lantern - *lanterne*

Liten tårnaktig overbygning som danner avslutning på en kuppel. Fra vinduer i lanternen kommer det lys ned i rommet under.

Lattice window - *blyglass-vindu*

Vindu hvor mindre glassbiter er innfattet i blybånd, kan være ensfarget eller flerfarget. Kan også bety et hvilket som helst sidehengslet, men oppdelt vindu i motsetning til "Sash window".

Lattice work - *gitterverk*

Betegnelse på arkitektonisk element som benyttes dekorativt eller for hindre uvedkommende adgang eller innsyn. Kan utføres i de fleste materialer, det vanligste er treverk.

Lay figure - *marionette*

Enkel trefigur av menneskelig form, med bevegelige ledd slik at den kan stilles opp i ulike positurer. Lages i mange ulike størrelser, også kalt manekin.

Lesene - *lisene*

Se "Pilaster strip".

Limestone - *kalkstein*

Porøst og bløtt steinslag mye brukt som bygningsmateriale, i liten grad til skulptur.

Line engraving - *kobberstikk*

Betegnelse på en av mange grafiske dypptrykkteknikker, trykkfargen legger seg ned i det graverte sporet. Se også "Drypoint" og "Etching".

Linocut - *linoleums-snitt*

Betegnelse på grafisk høytrykksteknikk med linoleum som basis.

Lintel - *overligger*

Horisontalt element over dør eller vindu.

Lithography - *litografi*

Grafisk plantrykks-teknikk, motsatt av dyp- eller høytrykk. Trykkplaten er en spesiell kalkstein, platen blir preparert med fettholdige tegnestifter og til slutt etset for å bli mottakelig for trykksverten.

Livre d'artiste - *kunstnerbok*

Se "Artist's book".

Loggia - *loggia*

Hall som er åpen på en eller flere sider, båret av søyler eller pilarer, kan være en selvstendig bygning eller lagt foran en bygning.

Lunette - *lunette*

Halvmåne, halvsirkelformet bilde øverst i en rundbueåpning, gjerne over et vindu eller en dør

Maestà - *maestà*

Italiensk betegnelse for fremstilling av Maria som himmeldronning, sammen med Jesus-barnet, omgitt av engler og helgener.

Mandorla - *mandorla*

En oval aura av stråler som omkranser guddommelige figurer, spesielt vanlig bak Kristus-fremstillinger.

Mannerism - *manierisme*

Betegnelse på italiensk kunstrening på 1500-tallet, mellom renessanse og barokk.

Mansard roof - *mansardtak*

Yttertak med brutt takfall på to eller fire sider. Det øverste skråner lett, det nederste er betydelig brattere.

Marble - *marmor*

En hard, krystallinsk metamorf kalkstein som lar seg polere til høy glans. Populær som byggemateriale og til skulpturer helt fra antikken.

Mashrabiya - *مشربية - mashrabiya*

Gitterverk av tre som dekker og beskytter vinduer, karnapper eller verandaer i islamsk arkitektur.

Beskytter mot sol og innsyn, samtidig som luften slipper inn, og man kan se ut. Beskriver opprinnelig et sted hvor man satt for å drikke. Se også "Lattice work".

Masterpiece - *hovedverk*

Betegnelse på en kunstners viktigste verk. Kan også bety mesterstykke, dvs. et arbeid en håndverker måtte utføre for å bli opptatt som mester i et laug, jfr. svennestykke.

Megaron - *megaronhus*

Antikk hustype med et firkantet rom, ofte med ildsted og tak båret av fire søyler, og en søylebåren åpen forhall.

Metope - *metope*

Element i dorisk arkitektur. Firkantet blokk, gjerne med relieff, denne veksler med "Triglyf" og danner frisen på entablaturet over søylene.

Mezzanine - *mesanin*

Lav etasje, lagt mellom to andre, kan ha karakter av et slags galleri, også kalt entresol.

Mezzotint - *mezzotint*

Grafisk dytrykkteknikk hvor trykkplaten først gjøres ru og matt med et spesialverktøy, deretter skrapes og poleres motivet frem mot den mørke bakgrunnen.

Mihrab - محراب - *mihrab*

Betegnelse på det stedet i en moské som angir retningen for bønningen, vanligvis en dekorert nisje. Bønneretningen, "Qibla" er alltid rettet mot Mekka.

Minaret - منارة - *minaret*

Slankt tårn ved moskéen i islamsk arkitektur, tradisjonelt kalte muezzinen de troende inn til bønn ved å rope ut fra toppen av minareten.

Minbar - منبر - *prekestol*

Opphøyet talerstol hvor imamen kan tale til forsamlingen, vanlig i de fleste større moskéer.

Miniature - *miniatyr*

Vanligvis små portretter for å oppbevare i f.eks. en medaljong. Benyttes også for små bilder i illuminerte manuskripter.

Minimal art - *minimalisme*

Betegnelse på en kunstretning i USA fra 1960-tallet legger vekt på ren geometrisk form, oppstod som en reaksjon på andre samtidige retninger.

Minister - *katedral / domkirke*

Se "Cathedral"

Monopteros - *monopteros*

Sirkulært peripteralt tempel, ofte med kuppel-lignende tak.

Monotype - *monotypi*

Enkeltstående grafisk trykk, utført ved at motivet er tegnet med trykkfarge på en glatt glass- eller metallplate og deretter blitt overført til papir. Trykket lar seg ikke duplisere siden platen ikke er preparert på forhånd.

Moorish - *maurisk*

Betegnelse på den retning av islamsk kunst og arkitektur som har sitt utspring på den iberiske halvøy.

Mortar - *mørtel*

Bindemiddel for muring som består av kalk, sand og vann.

Mosque - *moske*

Det skilles mellom samlings-moskéer hvor hele menigheten samles til fredagsbønn: جامع - jamii og de enklere moskéer for daglig bønn: مسجد - masjid.

Mouldings - *profiler*

Brukt om alle typer profilert listverk, uansett materiale.

Mozarabic - *mozarabisk*

Stil utviklet blant kristne i det mauriske Spania, stilmessig en kombinasjon av arabiske og tidlig-kristne elementer.

Mudéjar - *mudéjar*

Spansk kristen arkitektur i ren islamsk stil.

Muqarnas(at) - مقرنصات - *stalaktitt-dekor*

Ornamental utforming av kupler i islamsk arkitektur, med bruk av utallige nisjer og tromper for å bygge opp hvelvet, utsmykket med nedhengende elementer som gir assosiasjoner til dryppstein, stalaktitter.

Mural - *muralmaleri, veggmaleri*

Betegner maleri utført direkte på murvegg, eller på paneler som monteres fast på veggen. Se også "Fresco" og "Secco".

Naïve art - *naivisme*

Betegnelsen på kunstretning som mer eller mindre bevisst bryter med konvensjonelle forestillinger om farge, form og komposisjon, men tilstreber en primitiv, enkel, nærmest barnslig stil.

Naos - *naos*

Se også "Cella".

Narthex - *narthex*

Grunnforhall plassert på tvers foran den oldkristne basilikas vestparti, også brukt om enhver forhall foran en kristen sakralbygning.

Naturalism - *naturalisme*

Betegnelsen på kunstretning på sent 1800-tall som gjengir motivet naturlig, uten hensyn til ulike konvensjoner, "friluftsmaleri" er en retning innen naturalismen. Se også "Realism". Naturalisme benyttes også for alle forsøk på naturlig eller realistisk gjengivelse av motivene helt fra antikken.

Nature morte - *stilleben*

Betegnelsen på maleri som avbilder gjenstander, husgeråd, frukt, blomster osv. Vanlig fra barokken. Den norske betegnelsen er avledet av tysk.

Nave - *skip*

Menighetens rom i en kristen kirke, vanligvis vest for koret.

Neoclassicism - *nyklassisisme*

Kunstretning på sent 1700- og tidlig 1800-tall, som gjenopptok klassisk formspråk og motiver.

Newel staircase - *vindeltrapp*

Vanligvis inne i tårnbygninger.

Niche - *nisje*

Buet, polygonal eller rettvinklet fordypning i vegg.

Non-figurative - *non-figurativ*

Betegnelsen på abstrakt kunst som ikke kan føres tilbake til noen gjenkjennelige objekter.

Obelisk - *obelisk*

Monolittisk steinblokk, som regel med kvadratisk grunnflate, smalner svakt av oppover og avsluttes med en pyramideformet topp.

Octogon - *oktogon*

Bygning med åttekantet grunnplan.

Oculus - *okulus*

Sirkulær åpning i vegg eller ved en kuppels topp-punkt.

Odeion - *odeon*

Lite antikt teater, mest brukt til konserter og foredrag.

Oil - *olje*

Brukt som bindemiddel for pigmenter for å fremstille maling. Man benytter en vegetabilisk tørkende olje, vanligvis linolje, i motsetning til vanlige matoljer som ikke tørker. Olje har vært benyttet til å fremstille maling fra 4-500 tallet. Kombinasjoner med tempera og akryl benyttes også.

Oleograph - *oljetrykk*

Fargelitografi med lerretsstruktur, ble populære på slutten av 1800-tallet.

Orant - *orant*

Fransk betegnelse på en knelende skulptur på et gravmonument, representerer den avdøde som levende. Ble ofte benyttet sammen med en "Gisant".

Oratory - *oratorium*

Lite privatkapell, i en kirke eller i et hus.

Order - *søyleorden*

System av søyletype, med base, skaft og kapitél, entablatur: bjelkelag, samt stil- og proporsjonsregler som dorisk, jonisk, korintisk osv.

Palaestra - *palestra*

Åpen firkantet sports plass eller treningsplass i antikk arkitektur. Ofte omgitt av innvendige søyleganger.

Palette - *palett*

Plate eller annet underlag kunstneren benytter som redskap for å blande og påføre maling.

Palette knife - *palettkniv*

En smal butt kniv med god spenst som opprinnelig ble benyttet til å blande malingen, ble senere benyttet til å glatte ut eller manipulere penselstrøk eller til å påføre maling.

Palladian window - *Palladio-vindu*

Et tredelt vindu, med rundbuet midtparti og rektangulære sidepartier. Kalles også "Serliana" eller "serlian motif".

Palm-vault - *viftehvelv*

Se også "Fan-vault"

Pantocrator - *pantokrator*

Gresk betegnelse for allhersker. Fremstiller Kristus majestetisk tronende.

Paper - *papir*

Vegetabiliske fibre av ulike slag som er oppløst i vann og ulike kjemikalier, tørkes til ark som siden benyttes til ulike formål. Kjent fra antikken i Kina, kom til Europa på 1200-tallet, produksjonen fikk stort omfang først på 1700-tallet.

Papyrus - *papyrus*

Skrivemateriale fremstilt av splittede og sammenvevde stengler av papyrusplanten, papyrus har en tydelig forside og bakside.

Parapet - *brystvern*

Forsvars-konstruksjon på bygninger, ved broer eller andre viktige steder.

Parchment - *pergament*

Skrivemateriale fremstilt av dyrehud, etter en forutgående behandling og rensing, kjent fra antikken.

Pastel - *pastell*

Fargekritt fremstilt av vanlig kritt og fargepulver, har vært i bruk siden 1700-tallet.

Pastiche - *pastisj*

Etterligning av tidligere kunstners verk, ikke nødvendigvis forfalskning.

Pedestal - *pidestall*

Sokkel under søyler, statuer og annet.

Pediment - *gavl*

Det trekantete feltet som dannes av et sadeltak, senere også bekronete fasade-element i form av sirkelsegment. Trekant- og segmentgavl også over dør eller vindu.

Pendentive - *pendentiv*

Del av et hvelvsystem som muliggjør plasseringen av en kuppel over et fir- eller flerkantet rom.

Performance art - *performance*

Samlebetegnelse på kunstretninger som iscenesetter kunstverket enten én gang eller flere ganger. Aktøren kan være kunstneren selv eller personer han dirigerer.

Peripteros - *peripteros*

Gresk tempel med enkel rad med søyler rundt hele bygningen.

Peristylum - *peristyl*

Søyleomkranset gårdsrom eller hage i et romersk privathus, domus.

Pew - *kirkestol*

En lukket fast stol med ryggstø.

Piano nobile - *piano nobile*

Hovedetasjen i et italiensk palass eller annet byhus, er tydelig artikulert. Vanligvis første etasje over inngangs-etasjen, har bl.a. større takhøyde enn etasjene over.

Picturesque - *pittoresk*

Betegnelse fra 1700-tallet for å beskrive spesielle sjarmerende estetiske kvaliteter ved f.eks. landskaper, kan betraktes som et element av romantikken.

Pier - *pilar*

Se "Pillar".

Pietà - *pieta*

Italiensk betegnelse for medlidenhet. Brukt for å beskrive scener hvor Maria sitter og holder på hodet til den døde Jesus. Andre figurer som apostler kan også være tilstede i fremstillingen.

Pilaster - *pilaster*

En flat veggpilar med base og kapitél. Se også "Lesene" og "Pilaster strip".

Pilaster strip - *lisene*

En pilasterlignende dekorativt element uten base eller kapitél.

Pillar - *pilar*

Søylelignende loddrett støttekonstruksjon, eller fundament. Til forskjell fra søyle trenger den ikke å være sylindrisk i tverrsnitt, eller forholde seg til de klassiske søyleordener. Kan være sammensatt eller monolittisk, kan være oppmurt eller av stein. Se også "Column".

Pilotis - *pilotis*

Gjennomgående system av pilarer av armert betong i moderne arkitektur.

Pitched roof - *skråtak*

Sadeltaket skrår ned til begge sider fra mønsåsen. Pulttaket skrår kun ned på én side.

Plinth - *plint*

Plate under en søyle eller pilar, opptrer også som nederste del av en profilert basis.

Pointed arch - *spissbue*

Brukt fra ca. 1200 i gotikken i vestlig arkitektur; i islamsk arkitektur fra ca. 880 e.Kr., første gang i Ibn Tulun moskéen i Kairo (879 e.Kr - 265 A.H.)

Pop art - *pop art*

Kunstretning fra midten av 1950-tallet, hadde sitt utspring i London, men fikk snart stor betydning også i USA, kan bl.a. ses som en reaksjon på abstrakt ekspresjonisme.

Portico - *portiko*

Åpent søylebåret inngangsparti foran templer eller andre bygninger.

Post - *stolpe*

Loddrett bærekonstruksjon

Postmodernism - *postmodernisme*

Betegnelse på et svært sammensatt fenomen fra 1970-årene og framover, reaksjon på ulike moderne retninger innen kunst og kultur, delvis assosiert med dekonstruktivisme.

Prostylos - *prostylos*

Gresk tempel med portiko og søyler foran på én kortside.

Provenance - *proveniens*

Oversikt over et kunstverks historie fra det forlot kunstneren fram til dags dato.

Pseudo-peripteros - *pseudo-peripetros*

Et gresk tempel med frittstående søyler kun i fronten, på langveggene er det bare halvsøyler eller lignede, se også "Peripteros".

Pulpit - *prekestol*

Vanlig brukt i kirker siden middelalderen.

Purlin - *ås*

Horisontal takbjelke i bygningens lengderetning.

Putto - *putto*

Betegnelse på et lite lubbent nakent guttebarn, med eller uten vinger, vanlig fra renessansen, flertall: putti.

Qasr - *قصر* - *borg / slott*

Betegnelse på store befestede slott i islamsk arkitektur

Qibla - *قبلة* - *qibla*

Betegnelse på retningen de troende skal vende seg under bønningen i Islam. I moskéer markeres dette vanligvis med bønnenisjen "Mihrab".

Quatrefoil - *firpass*

Dekorativt motiv i gotikken, sammensatt av fire sirkler, nærmest som en firkløver.

Quoins - *hjørnekvadre*

Steinblokker som er skiftevis lange og korte og som danner hjørnene i en bygning.

Radiating chapels - *kappelkrans*

Grunnplan med små kapeller lagt utenfor kor-omgangen, "Ambulatory", radiært orientert ut fra apsis eller kor.

Rampart - *festningsvoll*

Kan også være andre former for ytre forsvarsmurer.

Realism - *realisme*

Kunstretning fra slutten av 1800-tallet, hvis idé var å gjengi motivet så korrekt og "realistisk" som mulig, hadde ofte en politisk eller sosial tendens. En reaksjon mot romantikken.

Red-figure vase painting - *rødfigur vasemaling*

Teknikk benyttet i gresk antikt vasemaleri i fra ca. 530 f.Kr. Bakgrunnen ble tegnet svart og figurene står fram i den ufargete røde keramikken. Detaljer ble lagt til med pensel. Teknikken overtok raskt for svartfigur stilen.

Refectory - *refectorium*

Spisesal i kloster eller skole.

Régence - *régence*

Betegnelse på en fransk stil mellom barokk og rokokko, ca 1715-23.

Regency - *regency*

Betegnelse på en engelsk stil, sterkt preget av klassisisme, ca 1810-1830.

Reinforced concrete - *armert betong*

Kalles også jernbetong. Betong forsterket med armeringsjern av ulike typer. Tatt i bruk i siste halvdel av 1800-tallet, men fikk skikkelig gjennombrudd først ved århundreskiftet.

Relief - *relieff*

Skulpturalt arbeid i flaten, figurene fremstår tydelig, men er ikke frittstående, se også "Bas-relief".

Relieving arch - *avlastningsbue*

Bue som er inkorporert i murverket over et vindu eller en dør, for å fordele presset over til mureverket på sidene av åpningen. Buen er vanligvis ikke synlig etter at veggen er pusset, også kalt "discharging arch".

Renaissance - renessanse

Betegnelsen på stilart som har sitt utspring i Italia på 1300-tallet. Innebærer bl.a. bruk av den klassiske kunsten og arkitekturen som kunstneriske forbilder.

Reproduction - reproduksjon

Kopi i stort antall av maleri eller tegninger, hovedsaklig ved hjelp av ulike grafiske teknikker, utbredt fra 1600-tallet.

Restauration - restaurering

Se "Conservation".

Retouching - retusjering

Betegner opprinnelig kunstnerens egne endringer i det ferdige kunstverket. Betegner nå også konserverings- og restaureringsarbeid for å erstatte skadede partier i et kunstverk.

Rib - ribbe

Plastisk båndlignende bygningselement som kan ha ulike tverrsnitt, strukturerer, forsterker eller dekorerer tak, kupler eller hvelv.

Rib vault - ribbehvelv

Felles betegnelse for ulike hvelvformer som har et skjelett av hvelvribber som bærer hvelvsegmentene eller hvelvkappene. Se også "Cross vault".

Ridge rib - møne-ribbe

Ribbe som løper i hele hvelvets lengderetning og som er hvelvets høyeste punkt.

Rocaille - rocaille

Betegnelsen på de usymmetriske skjell-lignende mønstre som er fremtredende i rokokko.

Rococo - rokokko

Betegnelsen på fransk stilart som spredte seg til hele Europa, etterfulgte barokken, utbredt på 1700-tallet.

Roman - romersk

Betegnelsen på noe som skriver seg fra Romerriket eller romertiden.

Romanesque - romansk

Betegnelsen på kunst og arkitektur i middelalderen ca 1000 til slutten av 1100 tallet, kjennetegnet bl.a. av rundbuer.

Romanticism - romantikken

Betegnelsen på en retning innen kunst og kultur, hovedsaklig på 1800-tallet.

Rood-screen - korskranke

Betegnelsen på en skjerm eller halvvegg som deler koret fra skipet i kirkene, vanlig element i middelalderkirker.

Rustication - rustika

Grovt tilhugne kvaderstein med varierende overflate som stikker noe ut av murlivet forøvrig, benyttes gjerne i nedre deler av bygninger, men forøvrig som dekorativt element flere steder. Samme som "Bossage".

Sabil - سبيل - sabil

Arabisk betegnelse på en offentlig drikkefontene.

Saddle stone - toppstein

Se "Apex stone"

Sanctuary - helligdom

Brukt blant annet for hovedalterområdet i en kirke.

Sash window - skyvevindu

Vanligvis delt horisontalt, skyves vertikalt.

Scalloped capital - *foldekapitel*

Betegnelse for en av mange kapitéltyper, mye benyttet i middelalderarkitektur.

Screen front - *skjermsfasade*

Fasade med arkader og figurer på vestfronten av en kirke i engelsk gotikk.

Scuola - *skole*

Venetiansk bygning som kan ha funksjoner som kapell, forsamlingshus av ulik karakter, brukt fra 1400 til 1700 tallet.

Secco - *secco*

Italiensk betegnelse på muralmaleri hvor fargene males på tørr mur, i motsetning til fresko hvor det males på våt mur. Secco brukes også i kombinasjon med fresko.

Sepia - *sepia*

Brunt fargestoff laget av blekksprut-blekk, mye brukt til pennetegninger.

Serigraphy - *silketrykk / serigrafi*

Grafisk teknikk hvor fargen presses gjennom en duk av silke, motivet fremkommer ved at noen deler av duken er gjort ugjennomtrengelig for trykksverten.

Serliana - *serliana*

Et tredelt inngangsparti eller vindusarrangement hvor midtfeltet har buet topp, er høyere og videre enn sidefeltene, mye brukt av Palladio.

Sfumato - *sfumato*

Italiensk betegnelse for røyk. Benyttes for å beskrive glidende overganger mellom forskjellige valører, slik at skiftet ikke er mulig å identifisere.

Shaft - *søyleskaft*

Betegner søylens hoveddel mellom basis og kapitél.

Shaft - *rundstav*

Betegner rørlignende element i middelalderens arkitektur, ofte i form av halv søyle med basis og kapitél, bundet til midtskipsveggen, hvor den føres opp til hvelvets ribber.

Sketch - *skisse*

Hurtig tegning kan ha ulik hensikt, f.eks. utført som et enkelt utkast til et kunstverk.

Soapstone - *kleberstein*

Bløtt steinslag som kan brukes til skulptur og andre dekorative gjenstander, forvitrer lett utendørs.

Spandrel - *svikkel*

Trekantet felt mellom to buer eller mellom en bue og en rett vinklet omramming.

Springer - *buefot*

Startpunkt, kapitél eller enklere utformet stein, for eksempel impostblokk som en bue begynner fra.

Square - *plass*

Uterom innrammet av bygninger og trær, opprinnelig brukt i engelsk 1600- og 1700-talls arkitektur.

Squinch - *trompe*

En liten nisje-aktig konstruksjon over et hjørne for å formidle overgangen mellom et firkantet rom til en kuppel.

Stained glass - *glassmaleri*

Betegnelse for kunstverk, gjerne vinduer, utført i glass av forskjellig farger, med biter av ulik størrelse, ofte bemalt. Bitene innfattes gjerne med blybånd. Vanlig i kirkekunst fra middelalderen.

Stalactite work - *stalaktitt-dekor*

Dekor av tak og kupler med nedhengende elementer som gir assosiasjon til dryppstein. Se også "Muqarnas".

Stanchion - *stolpe*

Betegnelse på bygningselement som kan benyttes ulike steder i et bygg, kan være av ulike materialer.

Stencil - *sjablong*

Et tynt blad av papir, metall, plast eller lignende som er perforert eller utskåret på forskjellige måter, benyttes som hjelpemiddel til dekorative formål.

Still-life - *stilleben*

Se "Nature morte".

Stoa - *stoa*

I gresk arkitektur en overdekket kolonnade, i bysantinsk arkitektur er overdekket hall.

Strainer arch - *avstivingsbue*

Vanlig i gotisk arkitektur, del av et komplisert støttesystem.

Stretchers - *blindramme*

Ramme som et lerret blir spent over før det kan males på.

String course - *etasjebesims*

Horisontal markering på fasaden av etasjeskille, utført i stein eller murverk.

Stucco - *stukkatur*

Kalkrik puss eller gips blandet med bl.a. knust marmor, benyttet til bygningsdekorasjon.

Stylobate - *stylobat*

Flaten som søylene i et gresk tempel står på.

Superimposed orders - *søyleordner*

Forskjellige søyleordner plassert i rekker over hverandre i en fasade, som regel i klassisk rekkefølge: dorisk - jonisk - korintisk.

Suprematism - *suprematisme*

Betegnelse på abstrakte, geometrisk konstruerte kunstverk, knyttet spesielt til Malevich.

Surrealism - *surrealisme*

Kunstretning som oppstod i 1924, da "Dada" bevegelsen gikk i oppløsning, André Breton var bevegelsens ideolog.

Suspension bridge - *hengebro*

Kan være av tre, stål, betong eller lignende.

Symbolism - *symbolisme*

Kunstretning i tiårene rundt 1880-1910, det avbildete var underordnet hva det symboliserte.

Tachisme - *tachisme*

Annen betegnelse på "Action painting".

Tapering pilaster - *avsmalnende pilaster*

Dekorativt element ofte benyttet på fasader.

Telamon - *telamon*

Se også "Atlas".

Tempera - *tempera*

Betegnelse på maling hvor fargestoffet er oppløst i vann og blandet med egg, kasein, lim eller et annet bindemiddel.

Template - *mal*

Betegnelse på modell eller sjablong som for eksempel steinen skal hugges etter.

Tepidarium - *tepidarium*

Rom med middels temperatur i en romersk terme, se også "Caldarium" og "Frigidarium".

Terrace house - *rekkehus*

Benyttes om fornemme rekkehus koblet sammen som likeverdige ledd i palasslignende enhet. "Terraced houses" benyttes for enklere rekkehus.

Terracotta - *terrakotta*

Brent leire, benyttet som bygningsmateriale og til dekorative formål.

Tesselated pavement - *mosaikk-gulv*

Mosaikkene kan være av stein, keramikk eller glass.

Tesserae - *tesserae*

Små biter av stein eller glass benyttet i mosaikk.

Thached roof - *stråtak*

Vanligvis benyttet på mindre viktige bygninger i rurale strøk.

Thermae - *termer*

Romersk offentlig bad, bestående av flere store rom med ulik temperatur, ofte var bibliotek eller andre tilbud samme sted. Utbredt over hele Romerriket.

Thermal window - *termevindu*

Halvsirkel-formet vindu oppdelt i tre panel med to vertikale sprosser, benyttet bl.a. i Diokletians termer.

Tierod - *muranker*

Jernkrampe som binder murverket fastere sammen.

Timber framing - *bindingsverk*

Veggkonstruksjon, kan enten paneles eller fylles med mur, se også "Half-timbering".

Torso - *torso*

Statue uten hode eller lemmer.

Tracery - *grindverk, masverk*

Ornamental oppdeling av vinduer og andre flater i gotikken, mange forskjellige utforminger er vanlig.

Transept - *transept, tverrskip*

Bygningsenhet som ligger på tvers av hovedskipet.

Transom - *sprosse*

Vannrett sprosse i vindusramme.

Transverse arch - *transversal-bue*

Bue som går på tvers av rommet fra vegg til vegg under hvelvet, avdeler de enkelte hovedelementene, travéene, i hvelvkonstruksjonen.

Travertine - *travertin*

Lys kalkstein utbredt i Italia, dannet ved avsetting fra kalkrikt vann. Mye brukt som byggemateriale og til skulptur, lar seg lett bearbeide.

Trefoil - *trepass*

Dekorativt element i gotikken sammensatt av tre sirkler, ofte i mellom vinduer eller bueåpninger

Triforium - *triforium*

Veggsoner under klerestoriet (vindussonen) i midtskipsveggen på en basilika, utformet som en lav arkade.

Triglyf - *triglyf*

Element i dorisk arkitektur. Firkantet blokk, med tre loddrette rifler, denne veksler med "Metope" og danner frisen på entablaturet over søylene.

Triptych - *triptyk*

Maleri som består av tre deler, midtpartiet er oftest større enn sidepartiene, vanlig i f.eks. altertavler.

Trompe l'oeil - *illusjonsmaleri / trompe l'oeil*

Se "Illusionism".

Trumeau - *trumeau*

Loddrett midtpost i en midellaldersk portal, ofte utsmykket med skulpturer. Den støtter midten av portalens tympanon.

Tudor arch - *tudor-bue*

Spiss, men flattrykt bue i engelsk sengotikk.

Tufa - tuff

Porøs kalkstein utbredt i Italia, dannet ved avsetning fra dryppende kalkrikt vann. Vanlig byggemateriale, lar seg lett bearbeide og hardner når den eksponeres for luft.

Tunnel vault - tønnehvelv

Hvelv med halvsirkelformet tverrsnitt, se også "Barrel vault".

Tympanum - tympanon

Det trekantete feltet i gavlen på en klassisk tempelfasade ofte utfylt med skulpturgrupper, eller feltet over døren, men innenfor buhvelvet i middelalderkirker.

Varnish - ferniss

Gjennomsiktig oppløsning til å dekke malerier og tegninger for å beskyttet kunstverket mot ytre påvirkning og skade. Problemet med ferniss er at den ofte mørkner, blir opak eller på andre måter er med på å ødelegge kunstverket.

Vault - hvelv

Buet, hvelvet takkonstruksjon, vanlige former er tønnehvelv, ribbehvelv, krysshvelv.

Veduta - vedute

Betegnelsen på et prospekt, landskaps- eller by-motiv.

Vitrail - glassmaleri

Fransk betegnelse, se "Stained glass".

Volute - volutt

Spiralformet avslutning i jonisk kapitel, senere selvstendig dekorativt element.

Voussoir - voussoir, hvelvstein

Betegnelsen på de enkelte kileformete steinene i en bue.

Wainscot - brystpanel

Veggpanel som dekker lavere del av vegg.

Watercolour - vannfarge

Felles betegnelse for alle vannløselige farger, som f.eks. "Aquarelle" og "Gouache".

Westwork - vestverk

Fasadetype på kirker i tidlig middelalder, fra karolingisk tid og fremover. Strekker seg over flere etasjer, gjerne med midttårn og trappetårn på sidene.

Window sill - vinduskarm

Nedre horisontale del av karmen rundt vindusrammen.

Wood engraving - trestikk / xylografi

Se "Xylography".

Woodcut - tresnitt

Grafisk høytrykksteknikk hvor motivet er skåret i en treplate på langveden, vanligvis monokrome, til fargetresnitt trengs en plate for hver farge.

Xylography - trestikk / xylografi

Til forskjell fra tresnitt anvendes her endeveden, den er hardere og lar grafikeren skjære finere detaljer, tillater også større opplag enn tresnitt.

Norsk-engelsk kryssreferanse

1500-tallet	Cinquecento	blekk	Ink
abakus	Abacus	blindarkade	Blind arcade, wall arcade
ablaq	Ablaq - أبلق	blindramme	Stretcher
abstrakt ekspresjonisme	Abstract expressionism	blyglass-vindu	Lattice window
action painting	Action painting	body art	Body art
aedicula	Aedicule	bokmaleri / illuminasjon	Illumination
agora	Agora	bolus	Bole
akademisk	Academic	borg / slott	Qasr - قصر
akantus	Acanthus	bronse	Bronze
akrylmaling	Acrylic paint	brunstein	Brownstone
akse	Axis	brutalisme	Beton Brut
akvadukt	Aqueduct	brutalisme	Brutalism
akvarell	Aquarelle	brystpanel	Wainscot
akvatint	Aquatint	brystvern	Battlement
alabast	Alabaster	brystvern	Parapet
alkyd	Alkyd	bue	Arch
alla prima	Alla prima	buefot	Springer
altertavle	Altarpiece	byprospekt	City scape
ambulatorium, omgang	Ambulatory	caldarium	Caldarium
amfi	Amphi	cella	Cella
amfiprostylt	Amphiprostylos	chevet	Chevet
applikasjon	Applied work	chevron	Chevron
apsis	Apse	ciborium	Ciborium
arabesk	Arabesque	cire perdu	Cire perdu
arkade	Arcade	citadell	Citadel
arkaisk	Archaic	clairobscur	Chiaroscuro
arkitrav	Architrave	clair-obscur	Clair-obscur
arkivolt	Archivolt	collage	Collage
armert betong	Reinforced concrete	confessio	Confessio
arriccio	Arriccio / arricciato	coretti	Coretti
art brut	Art brut	crocket	Crocket
art deco	Art deco	croquis	Croquis
art informel	Art informel	dadaisme	Dada
arte povera	Arte povera	diagonal-ribbe	Diagonal rib
assemblage	Assemblage	diakonikon	Diaconicon
atlant	Atlas	dikka	Dikka - دكة
atrium	Atrium	dipteros	Dipteros
attika	Attic	dobbeltrapp	Imperial staircase
attribuering	Attribution	donjon	Donjon
automatisme	Automatism	dormitorium	Dormitory
avantgarde	Avant garde	dverg-galleri	Dwarf gallery
avlastningsbue	Relieving arch	dypptrykk	Engraving
avsliting	Abrading	dypptrykk	Intaglio
avsmalnende pilaster	Tapering pilaster	dyreornamentikk	Animal style
avstivingsbue	Strainer arch	ekspresjonisme	Expressionism
baldakin	Canopy	elevasjon	Elevation
balustrade	Balustrade	enfilade	Enfilade
baptisterium	Baptistery	entablatur	Entablature
Barbizon-skolen	Barbizon school	entartete kunst	Entartete Kunst
barokk	Baroque	entasis	Entasis
basalt	Basalt	estetikk	Aesthetics
basilika	Basilica	estetisme	Aestheticisme
basrelieff	Bas-relief	etasjegesims	String course
bestiarium	Beastuary	etsning	Etching
betong	Concrete	farge	Hue
bindingsverk	Half-timbering	fargelitografi	Chromolithography
bindingsverk	Timber framing	fauvisme	Fauvism
bister	Bistre	ferniss	Glaze
bladkapitel	Foliated capital	ferniss	Varnish
Blaue Reiter	Blaue Reiter	festningsvoll	Rampart

firpass	Quatrefoil	industridesign	Industrial art / design
flatbiting	Deep etching	installasjon	Installation
flattrykket bue	Depressed arch	intaglio	Intaglio
foldekapitel	Scalloped capital	intarsia	Intarsia
forgyelling	Gilding	jordbek	Bitumen
forskalingsbue	Centering	jordfarger	Earth colours
forum	Forum	jugend	Art nouveau
fransk lilje	Fleur de Lis	kabinettstykke / kabinettmaleri	Cabinet painting
fremspringende tak	Cantilevered roof	kalkstein	Limestone
fresko	Fresco	kalvariegruppe	Calvary
frigidarium	Frigidarium	kamé	Cameo
frottage	Frottage	kampanile	Campanile
futurisme	Futurism	kannellering	Fluting
gavl	Gable	kapitel	Capital
gavl	Pediment	kappelkrans	Radiating chapels
genremaleri	Genre painting	karnappvindu	Bay window
georgian	Georgian	kartong	Cardboard
gesso	Gesso	kartong	Cartoon
gestural painting	Gestural painting	kartusj	Cartouche
girlander	Festoon	karyatide	Caryatid
gisant	Gisant	kasein	Casein
gitterverk	Lattice work	kasettering	Coffering
glassmaleri	Stained glass	kasino	Casino
glassmaleri	Vitrail	katedral / domkirke	Cathedral
glasstrykk	Cliché-verre	katedral / domkirke	Minister
glasstrykk	Glass print	keramisk flis	Azulejo
glasur	Glaze	kinetisk kunst	Kinetic art
glyptisk	Glyptic	kiosk	Kiosk
gotikken	Gothic	kirkestol	Pew
gouache	Body colour	kleberstein	Soapstone
gouache	Gouache	klerestorium	Clerestory
grafitti	Graffiti	klokketårn	Belfry
grat	Groin	knippe-pilar	Compound pier
graverstikkel	Burin	kobberstikk	Line engraving
graverstikkel	Graver	koldnål	Drypoint
grindverk, masverk	Tracery	kolonnade	Colonnade
grisaille	Grisaille	kolossalorden	Colossal order
grotesk	Grotesque	kolossal-orden	Giant order
gyldne snitt	Golden section	konkret kunst	Concrete art
gymnasium	Gymnasium	konseptkunst	Conceptual art
gård	Cortile	konservering	Conservation
hageby	Garden city	konsoll	Bracket
hallkirke	Hall church	konsoll	Corbel
hammerbjelke	Hammerbeam	konstruktivisme	Constructivism
helladisk	Helladic	kontrapost	Contraposto
hellenistisk	Hellenistic	kor	Chancel
hellensk	Hellenic	kor	Choir
helligdom	Sanctuary	korbue	Chancel arch
hengebro	Suspension bridge	kore	Kore
herme	Herm	korskranke	Choir screen
hieratisk	Hieratic	korskranke	Rood-screen
hjørnekvadre	Quoins	kouros	Kouros
hovedverk	Masterpiece	krakelering	Craquelure
hvelv	Vault	kreml	Kremlin
hypostyl hall	Hypostyle hall	krenelering	Crenellations
ikonografi	Iconography	kritt	Chalk
ikonostas	Iconostasis	krysshvelv	Cross-vault
illusjonsmaleri	Illusionism	kubisme	Cubism
illusjonsmaleri / trompe l'oeil	Trompe l'oeil	kufisk skrift	Kufic script
impasto	Impasto	kullstift	Charcoal
impost	Impost	kunst	Fine arts
impostblokk	Impost block	kunsthåndverk	Applied art
impresjonisme	Impressionism	kunstnerbok	Artist's book

kunstnerbok	Livre d'artiste	orant	Orant
kuppel	Dome	oratorium	Oratory
kuppelhvelv	Cloister vault	overligger	Lintel
kuppelhvelv	Domical vault	palé	Hôtel
kursi	Kursi - كرسى	palestra	Palaestra
landskap	Landscape	palett	Palette
landskapskunst	Earth art	palettkniv	Palette knife
lanterne	Lantern	Palladio-vindu	Palladian window
legering	Alloy	pantokrator	Pantocrator
leiegård	Insula	papir	Paper
lerret	Canvas	papyrus	Papyrus
linoleums-snitt	Linocut	Pariserskolen	École de Paris
lisene	Lesene	pastell	Pastel
lisene	Pilaster strip	pastisj	Pastiche
litografi	Lithography	pendentiv	Pendentive
loggia	Loggia	pensel	Brush
luftperspektiv	Aerial perspective	penselstrøk	Brushstroke / Brushwork
lunette	Lunette	performance	Performance art
løkkuppel / løkformet spir	Bulbous spire	pergament	Parchment
maestà	Maestà	peripteros	Peripteros
mal	Template	peristyl	Peristylum
mandorla	Mandorla	piano nobile	Piano nobile
manierisme	Mannerism	pidestall	Pedestal
mansardtak	Mansard roof	pieta	Pietà
Mariakapell	Lady chapel	pieta-stykke	Imago pietatis
marionette	Lay figure	pilar	Pier
marmor	Marble	pilar	Pillar
mashrabiya	Mashrabiya - مشربية	pilaster	Pilaster
maurisk	Moorish	pilotis	Pilotis
megaronhus	Megaron	pittoresk	Picturesque
mesanin	Mezzanine	plass	Square
metope	Metope	plattform	Dais
mezzotint	Mezzotint	plint	Plinth
midtpost	Centre post	pop art	Pop art
mihrab	Mihrab - محراب	portiko	Portico
minaret	Minaret - منارة	postmodernisme	Postmodernism
miniatyr	Miniature	prekestol	Minbar - منبر
minimalisme	Minimal art	prekestol	Pulpit
monopteros	Monopteros	profiler	Mouldings
monotypi	Monotype	prostylos	Prostylos
mosaikk-gulv	Tesselated pavement	proveniens	Provenance
moske	Mosque	prøvetrykk	Artist's proof
mozarabisk	Mozarabic	prøvetrykk	Épreuve d'artiste
mudéjar	Mudéjar	pseudo-peripteros	Pseudo-peripteros
muralmaleri, veggmaleri	Mural	putto	Putto
muranker	Tierod	qibla	Qibla - قبلة
møne-ribbe	Ridge rib	rav	Amber
mørtel	Mortar	realisme	Realism
naivisme	Naïve art	refectorium	Refectory
naos	Naos	régence	Régence
narthex	Narthex	regency	Regency
naturalisme	Naturalism	rekkehus	Terrace house
nisje	Niche	relieff	Relief
non-figurativ	Non-figurative	renessanse	Renaissance
nygotikk	Gothic revival	renselsesfontene	Ablution fountain
nyklassisme	Neoclassicism	reproduksjon	Reproduction
obelisk	Obelisk	restaurering	Restoration
odeon	Odeion	retusjering	Retouching
oktogon	Octogon	ribbe	Rib
okulus	Oculus	ribbehvelv	Rib vault
olje	Oil	ringmur	Curtain wall
oljetrykk	Oleograph		

rissing	Incising	søyleskaft	Shaft
rocaille	Rocaille	tachisme	Tachisme
rokokko	Rococo	takrenneutløp	Gargoyle
romansk	Romanesque	takrytter	Flèche
romantikken	Romanticisme	tambur	Drum
romersk	Roman	telamon	Telamon
romersk hus	Domus	tempera	Tempera
rundstav	Shaft	tepidarium	Tepidarium
rustika	Bossage	termer	Thermae
rustika	Rustication	termevindu	Thermal window
rødfigur vasemaling	Red-figure vase painting	terningkapitel	Block capital
		terrakotta	Terracotta
sabil	Sabil - سبيل	tesserae	Tesserae
secco	Secco	toppstein	Apex stone
sepia	Sepia	toppstein	Saddle stone
serliana	Serliana	torso	Torso
sfumato	Sfumato	transept, tverrskip	Transept
sideskip	Aisle	transversal-bue	Transverse arch
silketrykk / serigrafi	Serigraphy	trappeavsats	Landing
sjablong	Stencil	travé	Bay
skaftring	Annulet	travertin	Travertine
skip	Nave	trepass	Trefoil
skisse	Abozzo	tresnitt	Woodcut
skisse	Sketch	trestikk / xylografi	Wood engraving
skjermfasade	Curtain wall	trestikk / xylografi	Xylography
skjermfasade	Screen front	tribune, bema	Bema
skole	Scuola	triforium	Triforium
skravering	Hatching	triglyf	Triglyf
skråbjelke / skråbånd	Brace	triptyk	Triptych
skråtak	Pitched roof	trompe	Squinch
skyvevindu	Sash window	trumeau	Trumeau
sluttstein	Boss	tudor-bue	Tudor arch
sluttstein	Keystone	tuff	Tufa
sokkeletasje	Basement	tympanon	Tympanum
soltørket leire	Adobe	tønnehvelv	Barrel vault
spissbue	Pointed arch	tønnehvelv	Tunnel vault
sprosse	Transom	utstikker	Cantilever
sprøytetipistol	Air brush	valmtak	Hipped roof
staffeli	Easel	valør	Key
stalaktitt-dekor	Muqarnas(at) – مقرنصات	vange	Jambe
		vannfarge	Watercolour
stalaktitt-dekor	Stalactite work	vedute	Veduta
stilleben	Nature morte	vestverk	Westwork
stilleben	Still-life	viftehvelv	Fan-vault
stoa	Stoa	viftehvelv	Palm-vault
stolpe	Post	vindeltrapp	Newel staircase
stolpe	Stanchion	vindskier	Bargeboards
strebebuer	Flying buttresses	vinduskarm	Window sill
stråtak	Thatched roof	voksmaling	Encaustic painting
stukkatur	Stucco	volutt	Volute
stylobat	Stylobate	voussoir, hvelvstein	Voussoir
støttepillar	Buttress	ås	Purlin
støtteveksling	Alternating supports		
suprematisme	Suprematism		
surrealisme	Surrealism		
svartfigur vasemaleri	Black-figure vase painting		
svikkel	Spandrel		
symbolisme	Symbolism		
søyle	Column		
søyleorden	Order		
søyleordner	Superimposed orders		

Litteraturliste

- Ahlstrand, Jan Torsten. *Arkitekturtermer*. Lund: Studentlitteratur, 1976, ISBN: 91-44-02852-0
- Broby-Johansen, R., & Ebbe Sunesen. *Kunstordbog*. Ny rev., forøget udg. København: Sesam, 2000, ISBN: 87-11-13370-8
- Carr, Dawson W., and Mark Leonard. *Looking at Paintings : A Guide to Technical Terms*. Malibu, Calif.: J. Paul Getty Museum in association with British Museum Press, 1992, ISBN: 0-89236-213-8
- Chilvers, Ian, Osborne H. & Farr D. *The Oxford Dictionary of Art*. Oxford: Oxford University Press, 1994, ISBN: 0-19-280022-1
- Creswell, K.A.C. *A Short Account of Early Muslim Architecture*. 2nd. ed. Cairo: AUC Press, 1989, ISBN: 977 424 196 7
- Fleming, John, Hugh Honour, & Nikolaus Pevsner. *The Penguin Dictionary of Architecture*. 4th ed, *Penguin Reference Books*. London: Penguin Books, 1991, ISBN: 0-14-051241-1
- Gibb, H.A.R. & Kramers, J.H. *Shorter Encyclopaedia of Islam*. 4 th. ed. Leiden: E.J. Brill, 1995, ISBN: 90-04-00681-8
- Issa, Ahmad Mohammad. *Islamic Art Terms (Lexicon: Explained and Illustrated)*. Istanbul: Reserch center for Islamic history, 1994, ISBN: 92-9063-057-4
- Mørstad, Erik. *Malerileksikon: Teknikker, motivtyper og estetikk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996, ISBN: 82-417-0596-4
- Mørstad, Erik. *Skulpturleksikon : Begreper og betegnelser i billedhuggerkunsten*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1992, ISBN: 82-417-0167-5
- Oxford Reference Online. *Oxford Dictionaries of Art and Architecture*, <http://www.oxfordreference.com/>
- Petersen, Andrew. *Dictionary of Islamic Architecture*. London & New York: Routledge, 1996, ISBN: 0-415-06084-2
- Poulsson, Vidar. *Arkitekturtermer fra engelsk til norsk*. Oslo: Unipub kompendier, 2000
- Read, Herbert, and Nikos Stangos. *The Thames and Hudson Dictionary of Art and Artists*. Rev. expanded and updated ed, London: Thames & Hudson, 1994, ISBN: 0-500-20274-5